

تدوین و اعتباربخشی بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی/شخصیتی

راهیل حقجو^۱، یحیی یاراحمدی^۲، عطا شاکریان^۳

چکیده

هدف: پژوهش حاضر تدوین و اعتباربخشی بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی/شخصیتی است. این مطالعه یک پژوهش ترکیبی (کیفی و کمی) از نوع اکتشافی متوالی بود. در بخش کیفی از تحلیل مضمون بر اساس شیوه براون و کلارک (۲۰۰۷) و در بخش کمی از روش پیمایشی و جهت بررسی روایی تخصصی و محتوایی بسته آموزشی، از توافق تخصصی متخصصان با استفاده از ضریب کاپای کوهن استفاده شد. نمونه آماری در بخش کیفی شامل ۴۱ منبع در حوزه خلاقیت که به صورت هدفمند انتخاب شدند. جامعه بخش کمی نیز شامل کلیه دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه اول منطقه ۵ شهر تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ بود. گردآوری داده‌ها به روش مصاحبه نیمه ساختار یافته انجام شد. تجزیه و تحلیل متن مصاحبه‌ها با روش تحلیل مضمون انجام شد. بر اساس نتایج در تدوین بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی/شخصیتی چهار مضمون پایه کلی شامل ماهیت خلاقیت (انعطاف‌پذیری شناختی، اصالت، سودمندی و سیالیت)؛ ویژگی‌های افراد خلاق (گشودگی، نوآور و مبتکر بودن، تغییرپذیری، تعامل‌گرا، ریسک‌پذیری، متفکر بودن، فعال بودن و انگیزه بالا)؛ خلاقیت شناختی (آمادگی، نهفتگی، روشنگری و بازنگری) و خلاقیت شخصیتی (برونگرایی، گشودگی نسبت به تجربه، توافق‌پذیری و وجدان‌گرایی) شناسایی شدند.

واژه‌های کلیدی: خلاقیت شناختی/شخصیتی، تفکر خلاق، بسته آموزشی، اعتبارسنجی.

^۱ دانشجوی دکتر مشاوره، واحد سنج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنج، ایران. rahi.haghjoo@iau.ir

^۲ استادیار گروه روانشناسی، واحد سنج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنج، ایران (نویسنده مسئول) yahyayarahmadi@iau.ac.ir

^۳ استادیار گروه روانشناسی، واحد سنج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنج، ایران ashaker558@iau.ac.ir

مقدمه

دانش آموزان رکن اساسی آموزش هستند و دستیابی به اهداف آموزش و پرورش نیازمند توجه همه جانبه به دانش آموزان است (هامالاین^۱ و همکاران، ۲۰۲۳: ۱۵۳). در دهه های اخیر تمرکز بر عوامل موثر بر عملکرد تحصیلی فراگیران در جهت دستیابی به اهداف آموزشی مورد توجه مسئولان نظام آموزشی و کارشناسان آموزش و پرورش بوده است (ژانگ^۲ و همکاران، ۲۰۲۰). نظام آموزشی کشورهای مختلف بر مبنای نوع نگاه و نگرش خود نسبت به انسان و توانایی های وی و میزان انعطاف پذیری و پاسخگویی به نیازهای جدید و تحولات پیرامونی، تاکیدات متفاوتی را نسبت به حوزه های مختلف آموزشی مبذول می دارند. در واقع آن دسته از نظام های آموزشی که نگرش و برداشت محدودی نسبت به ابعاد مختلف دانش آموزان و استعداد های آنها داشته پاسخگوی نیازهای علم امروز نیستند و عمدتاً تلاش و وجهه همت خود را محدود و مصروف رشد و آموزش حوزه های شناختی و ذهنی دانش آموزان می نمایند و از توجه و پرورش سایر ابعاد وجودی آنان که در تکوین یک شخصیت متوازن تاثیر فراوانی دارند، عملاً باز می مانند. بدین ترتیب نتایج و محصولات این نظام آموزشی عموماً در شکل شهروندانی نمود می یابد، که در غالب مواقع فاقد خلاقیت^۳ می باشند و به ارزش ها و هنجارهای اجتماعی و فرهنگی تقید و پایبندی نشان نمی دهند؛ مظاهر و آثار هنری و فرهنگی جامعه ملی و بین المللی را نمی شناسند. طبعاً در این شرایط، اثر بخشی و کارآیی نظام آموزشی به ویژه از منظر انسان های کامل رشد یافته و فرهیخته به طور چشمگیری تنزل می یابد (پیرخائفی، حسینی و محمدی، ۱۴۰۰: ۴۳).

خلاقیت از جمله موضوعاتی است که در سالهای اخیر بسیار مورد توجه محققان و پژوهشگران حوزه های مختلف قرار گرفته است (جورایو^۴، ۲۰۲۴؛ خو^۵، ۲۰۲۴؛ موخلیبوف^۶، ۲۰۲۴؛ سونگ^۷ و همکاران، ۲۰۲۴؛ جانگ-سیلوا، دوارت و سانتوس^۸، ۲۰۲۴؛ آتسانی و همکاران، ۱۴۰۳؛ حسن زاده، نراقی و قیصری زاده، ۱۴۰۱؛ ابراهیم، ارجمندنیا، غلامعلی لواسانی و افروز، ۱۴۰۰؛ موسوی، اولادیان و ایمانی، ۱۳۹۹). به قول فورثمن^۹ و همکاران (۲۰۱۷: ۱۳۱) خلاقیت، گمشده نظام های آموزشی است. تفکر خلاق را می توان با روش های مختلفی تعریف کرد که شامل فرآیندهای شناختی، ویژگیهای شخصیتی و متغیرهای محیطی و همچنین تعامل بین این مولفه ها شود (وکسلر

¹ Hämäläinen

² Zhang & Liu

³ Creativity

⁴ Jorayev

⁵ Xu

⁶ Mukhlibaev

⁷ Song

⁸ Junça-Silva, Duarte & Santos

⁹ Forthmann

و همکاران^۱، ۲۰۱۸: ۱۱۸). سانتروک^۲ (۲۰۰۴) خلاقیت را به صورت توانایی اندیشیدن درباره امور به راه های تازه و غیرمعمول و رسیدن به راه حل های منحصر به فرد برای مسائل تعریف کرده است. چامبرز (۱۹۷۳) خلاقیت را به عنوان یک فعالیت چندبعدی تأثیر متقابل بین ارگانیزم و محیط تعریف کرده است که نتایجش به ظهور پدیده های جدید و بی نظیر می انجامد. نحوه تفکر و استفاده از تفکر خلاق در حل مسایل همیشه مورد توجه مربیان و متخصصان آموزش و پرورش بوده است. از آنجایی که عصر حاضر عصر ارتباطات و فناوری است و دانش آموزان به سیل عظیمی از دانش و اطلاعات سروکار دارند، تقویت تفکر خلاق در دانش آموزان بسیار حائز اهمیت است (اسرائیل - فیشلسون و هرشکویتز^۳، ۲۰۲۴: ۴۳۵). نکته مهم تر این است که چگونه می توان آموزش را با خلاقیت ترکیب کرد (گلاوینیو^۴، ۲۰۱۸: ۲۷). در همین زمینه شریفی و همکاران (۱۴۰۲) نیز بیان می کنند که مهارت های خلاقیت جزئی از مهارتهای روانشناختی است که برای موفقیت در مدرسه و نیروی کار آینده لازم است.

خلاقیت به عنوان یک شایستگی کلیدی در جامعه معاصر در نظر گرفته می شود و برای رشد شخصی دانش آموزان و پیشرفت شغلی آینده بسیار مهم است. عوامل درونی و بیرونی زیادی بر خلاقیت دانش آموزان تأثیر می گذارند (براندون^۵ و همکاران، ۲۰۲۴: ۲۴۷). فروبل^۶ خلاقیت را یکی از مهمترین نیازهای انسان می داند و معتقد است آن فرایندی است که از کودکی آغاز می شود و با مرگ خاتمه می یابد. پیازه درباره اهمیت خلاقیت در تعلیم و تربیت میگوید تربیت برای من عبارت است از پرورش دادن افراد خلاق، حتی اگر تعداد آنها زیاد نباشد حتی اگر آفرینش های یکی نسبت به دیگری محدود باشد. در سالهای اخیر «نوآوری و خلاقیت» به عنوان مفهوم محوری برای ایجاد تغییرات مهم و اثربخش از سوی سیاست گذاران و برنامه ریزان تربیتی شناسایی و معرفی شده. است تافلر در کتاب موج سوم که تمدن بشری تا به حال شاهد آن بوده است سخن می گوید: وی نه تنها از سه موج خلاقیت به عنوان عامل پیش برنده تمدن موج دوم به سمت تمدن موج سوم یاد کرده، بلکه از این مساله به عنوان یکی از نتایج طبیعی تمدن موج سوم نیز یاد می کند. تافلر با تذکر اینکه اساسی ترین ماده خام تمدن موج سوم که فرسایش ندارد اطلاعات و تخیل است، خاطر نشان می سازد که در شرایط مذکور خلاقیت شرط بقاست و بالطبع جوامع جهان سوم برای گریز از اینکه به یک زاغه نشین دهکده جهانی تبدیل شوند، باید با اتکاء به خلاقیت افراد موفق به ترکیب فن آوری های پیشرفته با مختصات تمدن موج اولی خود شوند، تا به این

¹ Wechsler

² Santrock

³ Israel-Fishelson & Hershkovitz

⁴ Glăveanu

⁵ Brandon

⁶ Froebel

ترتیب راه پیشرفت و توسعه اقتصادی و فرهنگی جوامعشان را رقم بزنند (پیرخائفی، حسینی و محمدی، ۱۴۰۰: ۴۷).

با توجه به اینکه دنیای امروز با مسایل دشوار فراوانی مواجه است، ضروری است با استفاده از فرایندهای شناختی و فکری بارآور به دنبال راهکارهای جدید بود تا بتوان مسایل را به صورت علمی، خلاق و نوآورانه حل کرد. به نظر می‌رسد که پرداختن به این موضوع مهم باید از مدارس آغاز شود، به گونه ای که دانش‌آموزان همواره این رؤیا را در سر داشته باشند که چگونه می‌توان مسایل دشوار را به درستی حل کرد. به این ترتیب در پژوهش حاضر سعی شده بر اساس پیشینه مولفه‌ها، شاخص‌های بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی/شخصیتی بسته آموزشی خلاقیت شناختی/شخصیتی تدوین و اعتباریابی شود. بنابراین محقق درصدد پاسخگویی به این سوال است که چگونه است؟

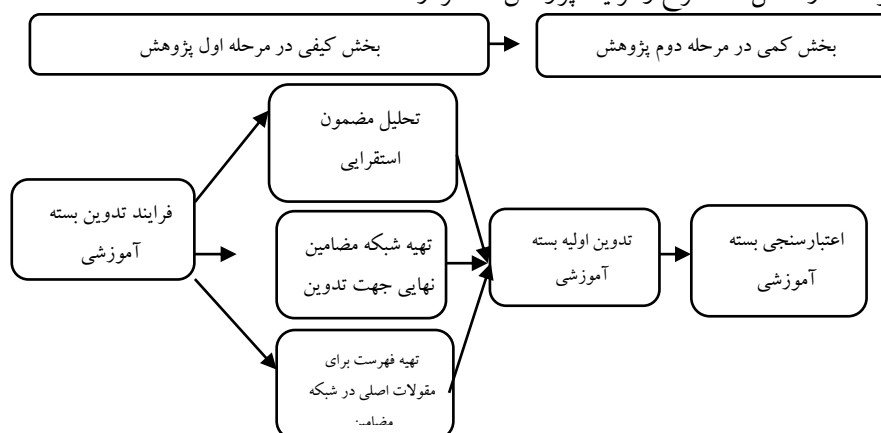
مبانی نظری و توسعه فرضیه‌ها

سوالات پژوهش:

- سوال اول: مؤلفه‌های بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی/شخصیتی مواد کدامند؟
- سوال دوم: ساختار و محتوای بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی/شخصیتی چگونه است؟
- سوال سوم: اعتبار محتوایی بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی/شخصیتی چگونه است؟

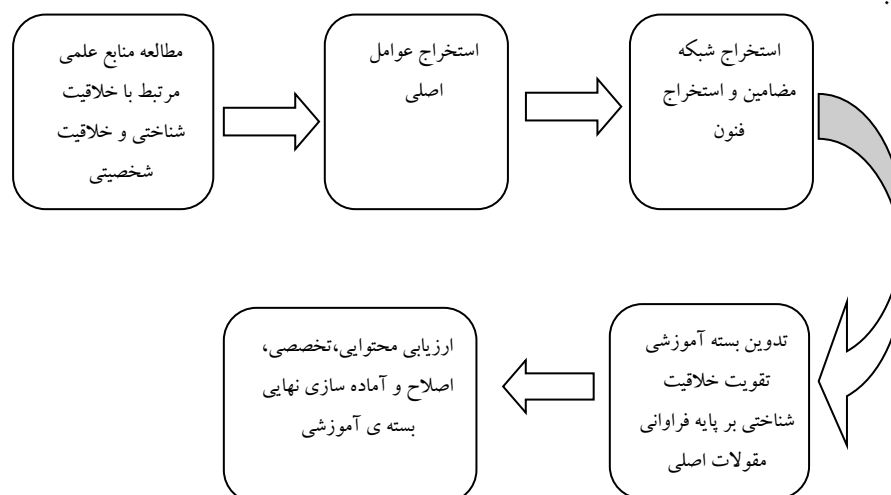
روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از لحاظ هدف از نوع کاربردی و به لحاظ ساختار یک پژوهش ترکیبی (کیفی و کمی) است. در اصطلاح شناسی‌های متداول می‌توان پژوهش حاضر را یک پژوهش ترکیبی از نوع اکتشافی متوالی (مرحله اول کیفی در راستای کشف و صورت بندی بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی/شخصیتی ویژه دانش‌آموزان و مرحله دوم اعتبارسنجی بسته آموزشی در نظر گرفت. در شکل (۱) طرح و فرایند پژوهش حاضر ارائه شده است.

شکل (۱): نمودار فرایندی طرح دو مرحله ای کیفی و کمی اکتشافی متوالی در پژوهش حاضر

روش پژوهش، در مرحله اول در راستای تدوین بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی/شخصیتی، روش چندمرحله ای به شیوه کیفی مبتنی بر تحلیل مضمون بر اساس شیوه براون و کلارک (۲۰۰۶) بود. تحلیل مضمون، روشی برای شناخت، تحلیل و گزارش الگوهای موجود در داده های کیفی است و فرایندی برای تحلیل داده های متنی است و داده های پراکنده و متنوع را به داده هایی غنی و تفصیلی تبدیل می کند. این روش صرفاً روش کیفی خاصی نیست بلکه فرایندی است که می تواند در اکثر روش های کیفی به کار برود و روشی است برای دیدن متون، برداشت و درک مناسب از اطلاعات ظاهراً نامرتبط، تحلیل اطلاعات کیفی، مشاهده نظاممند شخص، تعامل، گروه و موقعیت و در نهایت تبدیل داده های کیفی به داده های کمی است (براون و کلارک، ۲۰۰۶). این کار به این دلیل ضروری است که مقولات جزئی و کلی خلاقیت شناختی و شخصیتی ناشناخته بود و چهارچوب هدایت کننده وجود نداشت تا بتوان بر پایه آن اقدام به تدوین بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی / شخصیتی اقدام کرد. با توجه به توضیحات ارائه شده، شمای اصلی روند و روش پژوهش در بخش کیفی به شرح شکل (۲) می باشد.

شکل (۲): فرایند پنج مرحله ای پژوهش حاضر در بخش کیفی (مرحله اول پژوهش)

حوزه پژوهشی اول شامل متون مرجع از سال ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۲ (اعم از کتب مقالات و پایان نامه ها و رساله های در حوزه خلاقیت شناختی/شخصیت و متون مرجع اعم از کتب، مقالات و پایان نامه ها و رساله های در حوزه خلاقیت) در راستای استخراج مولفه های برنامه بود. در مرحله اول پژوهش (بخش کیفی)، برای تحلیل متون مرتبط با موضوع، از تحلیل مضمون به شیوه براون و کلارک (۲۰۰۶) پنج مرحله ای به ترتیب شامل تعیین واحدهای معنایی هم خانواده، تعیین کدهای باز معنایی، تعیین مقولات فرعی، تعیین مقولات اصلی و تعیین مضمون اصلی و نهایی به شیوه کیفی استفاده شد. علاوه بر این برای تعیین اعتبار محتوایی از محاسبه نسبت روایی

محتوایی^۱ استفاده شد.

بعد از تدوین بسته آموزشی، جهت بررسی روایی تخصصی و محتوایی بسته آموزشی، از توافق تخصصی متخصصان در مورد فرآیند و ساختار آن با بکار بردن فرم ارزیابی فرایند و ساختار بسته آموزشی نهایی و با استفاده از ضریب توافق (توافق درونی) با استفاده از ضریب کاپای کوهن انجام شد.

یافته‌های پژوهش

مطالعه حاضر معطوف به پاسخگویی به دو سوال اصلی در این بخش بوده که به ترتیب نتایج مربوط به این سوالات در ادامه ارائه شده است.

سوال اول: مؤلفه‌های بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی/شخصیتی مواد کدامند؟

برای دستیابی به مؤلفه‌های بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی/شخصیتی، ابتدا ۴۱ منبع در حوزه ویژگیهای خلاقیت و خلاقیت شناختی/شخصیتی مورد بررسی قرار گرفتند. نتایج تحلیل مضمون مسئله و نیازمحور استقرایی، طی پنج مرحله اصلاح و پالایش، منتهی به نتایجی گردید که نتایج آن در جدول (۱) به صورت تفصیلی قابل مشاهده است.

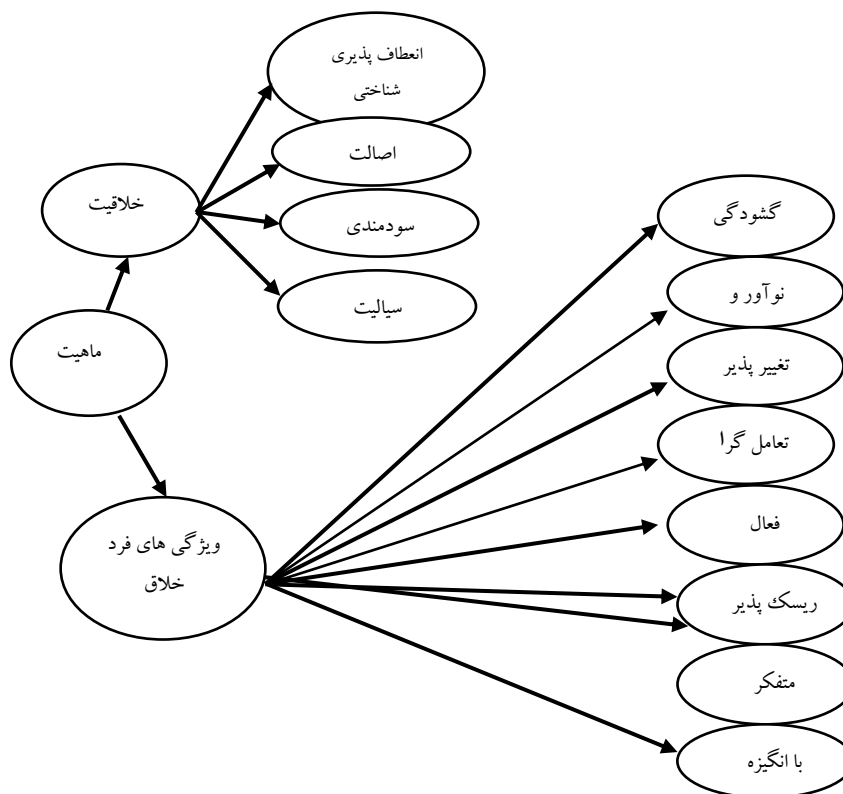
جدول ۱: نتایج تحلیل مضمون استقرایی تقویت خلاقیت شناختی/شخصیتی

واحد های معنایی			کد گذاری		
مضمین اولیه		مضمین فرعی	مضمون اصلی		
تولید راه حل	ایده پردازی	انعطاف پذیری	تولید راه حل	تولید راه حل های جدید و متنوع در حل مساله ایده یا رفتاری جدید و منحصر به فرد مفید و کاربردی ارابه چندین راه حل برای حل مسایل و مشکلات پذیرنده دیدگاه های متفاوت خارج شدن از چهارچوب مرسوم در برخورد با موقعیت های جدید استقبال از تغییر داشتن مهارت های ارتباطی خوب با دیگران حضور فعال در فعالیت هی گروهی و مشارکتی بیان پاسخ ها، راه حل ها و و نظرات غیر معمول داشتن قوه تفکر بالا داشتن انگیزه و پشتکار و تلاش در جهت رسیدن به هدف	
		اصالت			
		سودمندی			
		سیالیت			
	ویژگی های فرد خلاق	گشوده بودن			
		نوآور و مبتکر			
		تغییر پذیر			
		تعامل گرا			
		فعال			
		ریسک پذیر			
		متفکر			
		با انگیزه			
		آمادگی			دستچین کردن اطلاعات ضروری بررسی جنبه های گوناگون مسئله

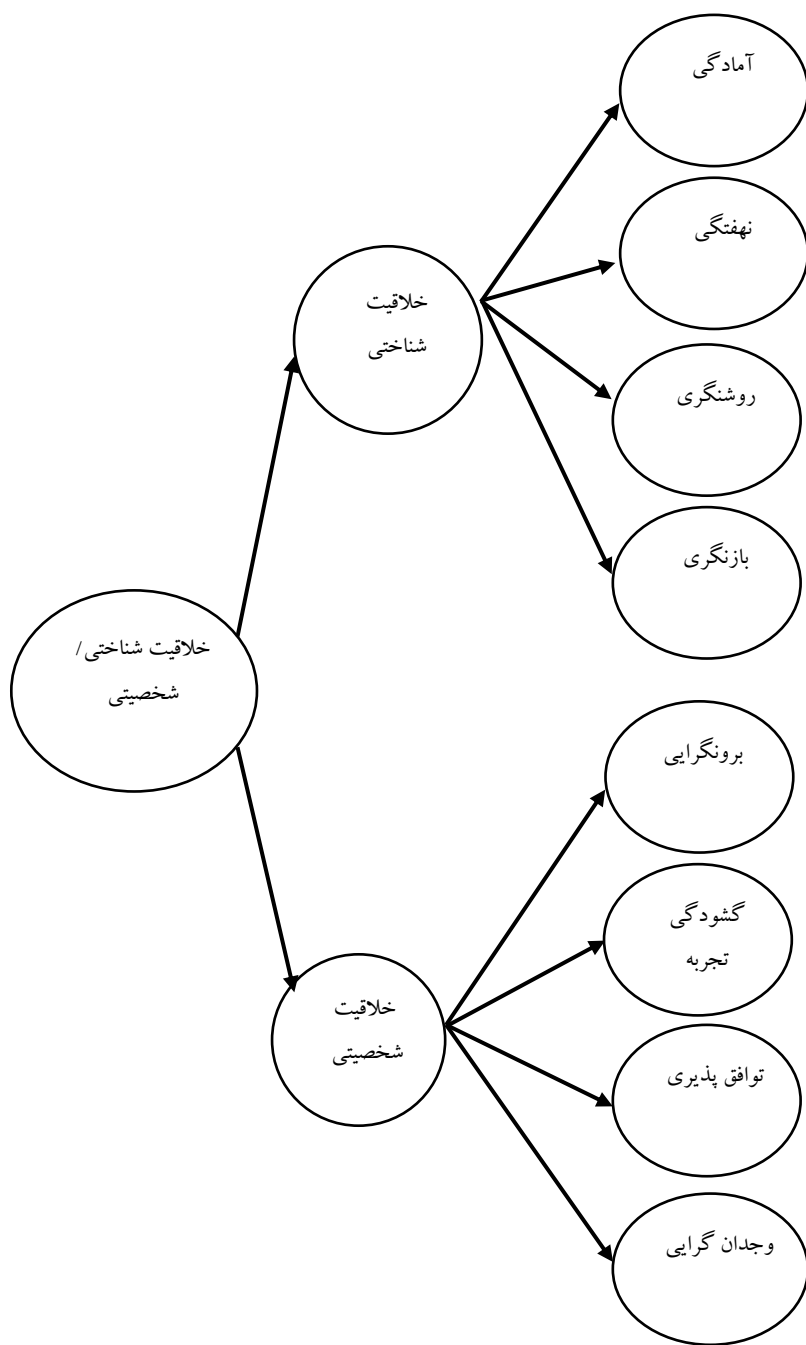
^۱ Content Validity Ratio (Cvr)

		نهفتگی	توقف در کار و عدم تلاش فرد در رسیدن به نتیجه
		روشنگری	شکل گرفتن تفکر و حل مسئله
		بازنگری	ارزیابی فرد خلاق از آن چه به دست آورده (اعم از اختراع، اکتشاف یا نظریه ی تازه)، سنجش دوباره شواهد و آزمایش منطقی
		برونگرایی	انرژی گرفتن از ارتباط با دیگران و مدام در حال ابزار احساسات و افکار خود
		بازبودن نسبت به تجربه	پذیرنده دیدگاه های متفاوت و عمل متفاوت
		توافق پذیری	تفاوت های فردی در همکاری و هماهنگی های اجتماعی
		وجدان گرایی	تعیین برنامه هایی برای خود و انجام در زمانی مشخص و با اصولی صحیح.

مضامین در شکل (۳) ارایه شده است.

شکل ۳- تبدیل مضمون مضمون پایه اول خلاقیت به شبکه مضامین

شکل ۴: تبدیل مضمون مضمون پایه دوم خلاقیت شناختی شخصیتی به شبکه مضامین

چنانکه در جدول (۱) و اشکال (۳) و (۴) مشاهده می‌شود، دو مضمون پایه کلی در حوزه ماهیت و ویژگیهای افراد خلاق و مولفه های خلاقیت شناختی و شخصیتی به شرح زیر به دست آمده است.

مضمون پایه اول: ماهیت خلاقیت و ویژگی های افراد خلاق

مضمون پایه ی دوم: خلاقیت شناختی شخصیتی

برای کسب اطمینان نهایی از اعتبار محتوایی تحلیل مضمون انجام شده که نتایج آن در جدول (۲) مشاهده می‌شود، نسبت روایی محتوایی محاسبه شد، که نتایج تناسب بین واحدهای معنایی با کدهای باز، سپس کدهای باز با مقولات فرعی، مقولات فرعی با مقولات اصلی و مقولات اصلی با مضمون پایه به صورت میانگین در جدول (۲) ارائه شده است.

جدول ۲: نسبت اعتبار محتوایی روابط بین واحدهای معنایی به مضامین پایه

ردیف	مضمون پایه	میانگین اعتبار محتوایی
۱	چیستی خلاقیت و ویژگی های فرد خلاق	۹۸
۲	خلاقیت شناختی و شخصیتی	۹۶

سوال دوم: ساختار و محتوای بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی شخصیتی چگونه است؟
مراحل توضیح داده شده در پاسخ به سوال اول پژوهش، به تدوین ساختار و محتوای بسته آموزشی تقویت خلاقیت شنختی شخصیتی به شرح جدول (۳) انجام شد.

جدول ۳: ساختار و محتوای بسته آموزشی ساختار و محتوای بسته آموزشی

جلسات	اهداف	محتوا
اول	معارفه، آشنایی با مفهوم خلاقیت و ماهیت آن	معرفی و آشنایی اعضای گروه با یکدیگر و درمانگر، مروری بر ساختار جلسات، آشنایی با قوانین کلی، ارائه اطلاعات در مورد خلاقیت، ارزیابی نگرش نوجوان و والد/والدین نسبت به مفهوم خلاقیت و مقایسه نگرشها، شناخت و چالش نگرشهای مثبت نسبت به خلاقیت. توضیح وظایف شرکت کنندگان. ارائه تکلیف خانگی.
دوم	آشنایی با تیپ های شخصیت و ویژگی هریک، سنجش،	بررسی تکالیف خانگی جلسه قبل، آشنایی با تیپ های شخصیت و ویژگی هریک، سنجش، بررسی چرخه تعاملات والد-نوجوان، ارائه تکلیف خانگی.
سوم	آشنایی با ویژگی های خلاقیت شناختی	آشنایی با خلاقیت شناختی، آشنایی با مولفه های خلاقیت شناختی، آشنایی با محاسن برخورداری از خلاقیت شناختی، تعریف ویژگی های خلاقیت شناختی، شناسایی شخصیت خود، شناسایی نیازهای خود، شناسایی هیجانات و افکار خود، ارائه تکلیف خانگی.
چهارم	آشنایی با ویژگی های خلاقیت شخصیتی	آشنایی با خلاقیت شخصیتی، آشنایی با مولفه های خلاقیت شخصیتی، آشنایی با محاسن برخورداری از خلاقیت شخصیتی، تعریف ویژگی های خلاقیت شخصیتی، شناسایی شخصیت خود، شناسایی نیازهای خود، شناسایی هیجانات و افکار خود، ارائه تکلیف خانگی.

پنجم	تمرین راهبردهای تفکر واگرا و تصویر سازی ذهنی	بررسی تکلیف خانگی جلسه قبل، تمرین راهبردهای تفکر واگرا و تصویر سازی ذهنی
ششم	تمرین تفکر جانبی و تفکر واگرا و تصویر سازی ذهنی ، آموزش راهبرد معکوس سازی	بررسی تکلیف خانگی جلسه قبل، تمرین تفکر جانبی و تفکر واگرا و تصویر سازی ذهنی و آموزش راهبرد معکوس سازی
هفتم	تمرین تفکر واگرا و ترکیب	بررسی تکلیف خانگی جلسه قبل، تمرین تفکر واگرا و ترکیب
هشتم	تمرین مطالب گذشته و آموزش تفکر جانبی و راهبرد ترکیب	بررسی تکلیف خانگی جلسه قبل، تمرین تصویر سازی ذهنی، تمرین راهبردهای تفکر واگرا و راهبرد معکوس سازی و آموزش تفکر جانبی و راهبرد ترکیب
نهم	تمرین مطالب گذشته	بررسی تکلیف خانگی جلسه قبل، تمرین راهبردهای تفکر جانبی و تصویر سازی ذهنی و راهبرد ترکیب
دهم	تمرین مطالب گذشته	بررسی تکلیف خانگی جلسه قبل، تمرین راهبرد معکوس سازی، تفکر واگرا
یازدهم	تمرین مطالب گذشته و جمع بندی آموزش های تفکر خلاق	بررسی تکلیف خانگی جلسه قبل، تمرین راهبردهای تفکر جانبی و تفکر واگرا جمع بندی آموزش های تفکر خلاق

سوال سوم: اعتبار محتوایی بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی شخصیتی چگونه است؟

پس از دستیابی به شبکه مضامین کلی که در شکل (۳) و (۴) ارائه شده است، برای تعیین میزان تمرکز آموزشی و گستردگی تمرکز آموزشی برای هر یک از مقولات پایه از دو ملاک مشخص، یکی فراوانی واحدهای معنایی، کدهای باز، مقولات فرعی و سپس مقولات اصلی و دیگری گستردگی اجزاء خرد تا کلان هر یک از مقولات پایه معرفی شده در جدول (۱) و اشکال (۳) و (۴) استفاده شد. در این مرحله مطابق با نظر کرپیندورف (۱۳۸۷) فراوانی واحدهای معنایی به عنوان متداول ترین و پرکاربردترین معیار در زمان بررسی نشانه ها و علائم پدیده خاص مورد توجه و استفاده قرار گرفته است. نتایج حاصل از بررسی فراوانی و گستره مقولات استخراج و ارائه شده، در جداول (۴) ارائه شده است.

جدول ۴: فراوانی و درصد فراوانی کدهای باز چهار مقوله اصلی حاصل از تحلیل مضمون خلاقیت

شناختی/شخصیتی

ردیف	کدهای باز مقولات چهار گانه	فراوانی	درصد فراوانی	رتبه
۱	ویژگی های افراد خلاق	۵۱	۳۴/۴۵	۱
۲	آشنایی با ماهیت خلاقیت	۳۷	۲۵	۳
۳	آشنایی با خلاقیت شناختی	۴۲	۲۸/۳۷	۲
۴	آشنایی با خلاقیت شخصیتی	۱۸	۱۲/۱۶	۴
۵	مجموع کل کدهای باز	۱۴۸	۱۰۰	

قبل از توضیحات مربوط به آنچه در جدول (۴) ارائه شده، بهتر است گفته شود که در واقعیت در هر یک از چهار مقوله اصلی به لحاظ عملی و در سطح واقعیت بسیار با هم ارتباط و در موارد زیادی، اشتراک دارند. ولی به هر حال مقوله بندی انجام شده و توافق سنجی انجام شده، منجر به تلقی این مقولات به صورت مستقل در صورت بندی های تطابقی بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی / شخصیتی شده است بر حسب رتبه بندی اولیه انجام شده سطح اهمیت ویژگی های افراد خلاق بالاتر از حوزه های دیگر می باشد برای دستیابی به نمای کاملتر و نیز تایید آنچه بیان شد، در ادامه نسبت های مربوط به مقولات فرعی و سپس مقولات اصلی در هر طبقه نیز مورد توجه قرار گرفته اند. در همین راستا نسبت های مقولات فرعی و مقولات اصلی در هر دو طبقه مسائل نیز بررسی شد که نتایج آن در جدول (۵) ارائه شده است.

جدول ۵: فراوانی و درصد فراوانی مقولات فرعی چهار مقوله حاصل از تحلیل مضمون ویژگی های افراد خلاق

ردیف	مقولات چهار گانه	فراوانی	درصد فراوانی	رتبه
۱	ویژگی های افراد خلاق	۴۲	۳۹/۶۲	۱
۲	آشنایی با ماهیت خلاقیت	۳۸	۳۵/۸۴	۲
۳	آشنایی با خلاقیت شناختی	۱۵	۱۴/۱۵	۳
۴	آشنایی با خلاقیت شخصیتی	۱۱	۱۰/۳۷	۴
۵	مجموع کل کدهای باز	۱۰۶	۱۰۰	-

برای تایید نتیجه گیری اولیه درباره اهمیت و اولویت چهار مقوله مسائل برای بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی / شخصیتی توجه میانگین رتبه چهار مقوله اصلی و نهایی محاسبه گردید که نتایج آن در جدول (۶) ارائه شده است.

جدول ۶: میانگین رتبه چهار مقوله اصلی بر حسب کدهای باز، کدهای باز و مقولات فرعی

ردیف	مقولات چهار گانه	رتبه در کدهای باز	رتبه در مقولات فرعی	رتبه در مقولات اصلی	مجموع رتبه	میانگین رتبه
۱	ویژگی های افراد خلاق	۱	۱	۱	۳	۱
۲	آشنایی با ماهیت خلاقیت	۳	۲	۳	۸	۲/۶
۳	آشنایی با خلاقیت شناختی	۲	۳	۲	۷	۲/۳
۴	آشنایی با خلاقیت شخصیتی	۴	۴	۴	۱۲	۴

نگاهی به نتایج ارائه شده در جدول (۶) نشان می دهد که در نگاه اولیه در تدوین بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی / شخصیتی لازم است تمرکز جلسات اصلی در حدود ۵۰ درصد جلسات بر ویژگی های افراد خلاق و ۲۰ درصد بر آشنایی با ماهیت خلاقیت و ۱۰ درصد بر آشنایی با خلاقیت شناختی و ۱۰ درصد بر آشنایی با خلاقیت شخصیتی صورت گیرد. در جدول (۷) تعداد جلسات آموزشی اختصاص یافته به هر یک از حوزه های مورد نیاز ارائه شده است

جدول ۷: تعداد جلسات آموزشی اختصاص یافته به هر یک از چهار حوزه

ردیف	مقولات چهار گانه	درصد اختصاص یافته به آموزش	تعداد جلسات اختصاص یافته به آموزش
۱	آشنایی با ماهیت خلاقیت	۵۰	۴
۲	ویژگی های افراد خلاق	۲۰	۲
۳	آشنایی با خلاقیت شناختی	۱۰	۳
۴	آشنایی با خلاقیت شخصیتی	۱۰	۳
۵	مجموع	۱۰۰	۱۲

پس از تعیین جلسات اختصاص یافته به هر یک از مقولات پایه و اصلی برای تعیین نهایی فنون و تمرینات قابل جایگزین از طریق تحلیل متون بر پایه کلید واژه های خلاقیت، اقدام به استخراج جامع فنون آموزشی مورد نیاز در بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی / شخصیتی در راستای مقولات استخراج شده گردید که نتایج حاصل از این مرحله در جدول (۸) ارائه شده است.

جدول ۸: فنون مستخرج برای مضامین چهار گانه بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی /

شخصیتی

ردیف	مضامین چهار گانه	تکنیک ها و فنون آموزشی
۱	ماهیت خلاقیت	ارائه اطلاعات در مورد ماهیت خلاقیت. مفهوم ابتکار عمل در انجام امور، ابزار کمکی برای انجام کارها به روش های متفاوت. تعریف علم خلاقیت از دیدگاه های متفاوت. داشتن توانایی برای ایجاد تغییر. ذاتی یا اکتسابی بودن خلاقیت. مزایای خلاقیت در کار و زندگی شخصی. مهمترین راهکار های پرورش خلاقیت. مهارت در حل مساله. مدیتیشن، مراقبه و تمرین های ذهن آگاهی. تاثیر نگاه مثبت در شکوفایی خلاقیت.
۲	ویژگی های افراد خلاق	تمرین و تشریح ویژگی های افراد خلاق از جمله استقلال، ریسک پذیری، کنجکاوی زیاد، علاقه به کارهای پیچیده، تحمل ابهام، انعطاف پذیری، شوخ طبعی، اعتماد بنفس بالا، ابتکار، پشتکار، تخیل قوی، حساسیت و توجه زیبایی دوستی، تردید
۳	خلاقیت شناختی	بداعت و سودمندی در حیطه ی شناخت و استدلال. قدرت حل مسئله افراد در مسائل. آمادگی، نهان یا کمون، روشنگری و بازنگری. سیالی، بسط، اصالت و پیچیدگی.
۴	خلاقیت شخصیتی	برونگرایی، بازبودن نسبت به تجربه، توافق پذیری، وجدان گرایی

پیش از ورود به مرحله کمی پژوهش، بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی / شخصیتی محتوی تدوین شده در اختیار پنج متخصص قرار گرفت و از آنها درخواست شد تا پس از مطالعه، نظراتشان را راجع به ساختار، فرایند و محتوای هر یک از جلسات، در قالب پرسشنامه نظرسنجی که همراه بسته آموزشی تدوین شده در اختیار هر یک از متخصصان قرار گرفته بود، ارائه کنند. همچنین در ادامه فرم ارزیابی محتوایی و تخصصی، درخواست شده بود تا پیشنهادات و نظرات اصلاحی هر یک از متخصصان در جهت ارتقاء محتوا، ساختار و فرایند بسته آموزشی تقویت

خلاقیت شناختی / شخصیتی را ارائه نمایند. در مرحله بعد نظرات تخصصی پنج متخصص بررسی شده و نظرات اصلاحی آنها درباره بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی / شخصیتی اعمال شده و بسته نهایی آموزشی آماده شد. مجدداً بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی / شخصیتی به پنج متخصص ارائه شد و ضریب توافق با استفاده از ضریب کاپای کوهن متخصصان درباره فرایند، زمان ساختار، محتوا و تمرینهای بسته آموزشی محاسبه گردید. نتایج توافق به دست آمده در جدول (۹) ارائه شده است.

جدول ۹: نتیجه بررسی توافق داوران در مورد بسته نهایی تقویت خلاقیت شناختی / شخصیتی

ردیف	موضوع توافق	داوران					میانگین توافق	توافق کلی
		اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم		
۱	تطابق محتوایی جلسات تنظیم شده با فرایند بسته آموزشی	۰/۸	۰/۹	۰/۹	۰/۷	۰/۹	۰/۸۴	۰/۸۸
۲	تناسب جلسات با ساختار و گامهای مورد نیاز در بسته آموزشی	۱	۰/۹	۰/۹	۱	۰/۹	۰/۹۴	
۳	کفایت زمان اختصاص یافته برای هر یک از گامهای بسته آموزشی	۰/۹	۰/۹	۰/۹	۰/۹	۰/۹	۰/۹	
۴	کفایت بسته آموزشی روانشناختی	۰/۹	۰/۷	۰/۹	۰/۸	۱	۰/۸۶	
۵	ارزیابی کلی بسته آموزشی روانشناختی	۱	۰/۸	۰/۹	۰/۸	۰/۹	۰/۸۸	

چنانچه در جدول (۹) مشاهده می شود، در پاسخ به سوال اول پژوهش در بخش کمی مبنی بر اینکه اعتبار محتوایی بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی / شخصیتی چگونه است؟، می توان گفت که مطابق با نظر داوران تخصصی، بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی / شخصیتی از نظر تطابق محتوایی، دارای توافق تخصصی (توافق همگرا) برابر با ۰/۸۴، از نظر تناسب جلسات درمانی، دارای توافق تخصصی (توافق همگرا) برابر با ۰/۹۴، از نظر کفایت زمان اختصاص یافته، دارای توافق تخصصی (توافق همگرا) برابر با ۰/۹، از نظر کفایت بسته آموزشی، دارای توافق تخصصی (توافق همگرا) برابر با ۰/۸۶، و از نظر ارزیابی کلی، دارای توافق تخصصی (توافق همگرا) برابر با ۰/۸۸، و توافق کلی تخصصی نیز برای بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی / شخصیتی ۰/۸۸ بود.

بحث و نتیجه گیری

بر اساس نتایج به دست آمده چهار مضمون پایه کلی در حوزه خلاقیت به دست آمد؛ مضمون پایه اول شامل ماهیت خلاقیت و دربرگیرنده انعطاف پذیری شناختی، اصالت، سودمندی و سیالیت بوده است مضمون دوم شامل ویژگی های افراد خلاق که دربرگیرنده ی گشودگی، نوآور و مبتکر بودن، تغییر پذیری، تعامل گرا، ریسک پذیری، متفکر بودن، فعال بودن و انگیزه بالا بوده است. مضمون سوم نیز شامل خلاقیت شناختی که در بر گیرنده آمادگی، نهفتگی، روشنگری و بازنگری بوده است. مضمون چهارم نیز شامل خلاقیت شخصیتی که در برگیرنده برونگرایی، گشودگی نسبت به تجربه، توافق پذیری و وجدان گرایی بوده است.

پیشینه های پژوهشی به صراحت نشان می دهند که بیشتر افراد خلاق احتمالاً در تفکرشان یک مجموعه ای از استعاره هایی که با یکدیگر به ساخت مفهوم خلاقانه منجر می شود، استفاده می کنند، نسبت به تکیه انحصاری بر یک حوزه فلسفی همان کاری که متأسفانه تعدادی از محققان زمانی سعی در فهم این موضوعات دارند، انجام می دهند (کافمن و استرنبرگ، ۲۰۱۰: ۱۳۳). خلاقیت و تفکر نوآورانه ساختار گسترده ای از پرسشگری برای محققان، روانشناسان، درمانگران و اخیراً دانشمندان علوم اعصاب بوده است (جانگ^۱ و همکاران، ۲۰۱۰: ۴۰۰). بنابراین، خلاقیت عامل حیاتی پیشرفت انسان است. با این وجود، نه هر فردی که هنرمند، مخترع یا دانشمند است، به طور مشابه خلاق است، و نه همه هنرمندان، مخترعان یا دانشمندان خلاق (نوآور) هستند. برخی در تجارت، ارتباط با افراد دیگر یا فقط در زندگی نوآور هستند. در نتیجه، خلاقیت یک حوزه چند بعدی است که می تواند در هنر، علم، اجرای صحنه، شرکت تجاری و نوآوری تجاری اجرا شود (سایر^۲، ۲۰۲۴). با پیروی از باس^۳ و همکاران (۲۰۰۸: ۷۸۳) که ریشه های شناخت خلاق را در هنرها و علوم تعریف کرد، خلاقیت فقط یک سازه فرهنگی یا اجتماعی نیست. در عوض، این یک فرآیند روانشناختی و شناختی ضروری است (پرلوفسکی و لوین^۴، ۲۰۱۲: ۲۹۵). با این حال، بسیاری از تحقیقات تجربی در مورد خلاقیت، یافته های مختلفی را گزارش کرده اند که اغلب ناسازگار و پراکنده به نظر می رسند. یکی از دلایل اصلی آن می تواند به دلیل تنوع گسترده رویکردهای تجربی در حوزه تحقیقات خلاقیت و تنوع بسیار زیاد در اندازه گیری و تفسیر عملکرد خلاق باشد (فینک^۵ و همکاران، ۲۰۱۴؛ آبراهام^۶، ۲۰۱۳؛ ژو^۷ و همکاران، ۲۰۱۳).

خلاقیت یک سازه چندوجهی است که در آن حالات مختلف بر اجزای متمایز افکار خلاق تأثیر می گذارد (کافمن^۸، ۲۰۰۳: ۱۳۱). باس و همکاران (۲۰۰۸: ۷۹۰) توضیح داد که چگونه خلاقیت بیشتر توسط حالت های خلقی مثبت افزایش می یابد. همچنین بیتنر^۹ و همکاران (۲۰۱۶: ۲۶۲) و باس و همکاران (۲۰۰۸:

¹ Jung

² Sawyer

³ Baas

⁴ Perlovsky and Levine

⁵ Fink

⁶ Abraham

⁷ Zhu

⁸ Kaufmann

⁹ Bittner

۷۸۲) اشاره کردند که خلق‌های فعال‌کننده مثبت با رویکرد انگیزش و تمرکز بر ارتقا (به عنوان مثال، شادی) خلاقیت را فعال می‌کنند. برعکس، خلق‌های فعال منفی با انگیزه اجتناب و تمرکز بر پیشگیری (مانند ترس، اضطراب یا حتی آرامش) با خلاقیت پایین‌تر ارتباط دارند. با کمال تعجب، حالات غیرفعال‌کننده منفی همراه با انگیزه رویکرد و تمرکز بر ارتقاء (مثلاً غم و اندوه) با خلاقیت ارتباطی نداشتند.

برخلاف تصور رایج، تفکر خلاق صرفاً محدود به هنر نیست و در تمام زمینه‌های علوم و ریاضیات به شدت بر آن تکیه شده است. خلاقیت یکی از ویژگی‌های برجسته برخی از بزرگترین ذهن‌های شناخته شده برای بشر است، در حالی که محصولات چنین ذهن‌هایی برای پیشرفت اختراعی (خلاق) ما به عنوان یک تمدن پایه و اساس بوده است. در سطح عصب شناختی، شناخت خلاق با شناخت منطقی اشتراکات زیادی دارد و اغلب می‌تواند مهارت‌های استدلال را بهبود بخشد و به طور کلی به هوش کمک کند. با وجود غیرقابل انکار بودن، تعریف خلاقیت دشوار است. افراد خلاق می‌توانند مفاهیم به ظاهر نامربوط را بگیرند و آنها را به روشی منحصر به فرد به هم متصل کنند. این به عنوان تفکر واگرا و همگرا^۱ شناخته می‌شود، که تصور می‌شود اجزای حیاتی فرآیند خلاقیت هستند. خواه آگاهانه یا نه، تفکر خلاق شکلی از حل مسئله است که از چندین ناحیه مغز برای رسیدن به یک نتیجه جدید استفاده می‌کند.

بر اساس عقیده صاحب نظران مختلف، میزان خلاقیت افراد را فرآیندهای تفکر او تعیین می‌کند. همچنین عوامل تأثیرگذار دیگری نیز وجود دارند از جمله فرهنگ، توانایی فردی و محیط. مدل‌های نظری در تحلیل و فهم خلاقیت شناختی از ارتباط و روانشناسی گشتالت استفاده می‌کنند. بر اساس نظریه‌های ارتباط (تعاملی) خلاقیت از طریق پاداش دادن به نمایش اعمال خلاقانه بهبود می‌یابد و احتمال اعمال خلاقانه بعدی را نیز افزایش می‌دهد. از سوی دیگر بر اساس دیدگاه گشتالت گرای خلاقیت به فرآیندهای درونی ویژه و کشاننده‌ها نسبت داده می‌شود. مکانیسم‌هایی نظیر ارتباط، قضاوت، ادراک و استدلال در تنظیم شناختی تأثیر می‌گذارد و به تنظیمات عاطفی نیز کمک می‌کند. پژوهش‌ها نشانگر آن است که خلاقیت یک امر صرفاً ذاتی نیست، بلکه عوامل گوناگونی در شکل‌گیری شخصیت مستعد رفتار خلاق و افزایش خلاقیت در اشخاص نقش دارند. این عوامل را می‌توان به صورت عوامل فردی و محیطی دسته‌بندی کرد.

نگاهی به نتایج ارائه شده در فصل پیش نشان می‌دهد که در نگاه اولیه در تدوین بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی / شخصیتی لازم است تمرکز جلسات اصلی در حدود ۵۰ درصد جلسات بر ویژگی‌های افراد خلاق و ۲۰ درصد بر آشنایی با ماهیت خلاقیت و ۱۰ درصد بر آشنایی با خلاقیت شناختی و ۱۰ درصد بر آشنایی با خلاقیت شخصیتی صورت گیرد. پس از تعیین جلسات اختصاص یافته به هر یک از مقولات پایه و اصلی برای تعیین نهایی فنون و تمرینات قابل جایگزین از طریق تحلیل متون بر پایه کلیدواژه‌های خلاقیت، اقدام به استخراج جامع فنون آموزشی مورد نیاز در بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی / شخصیتی در راستای

^۱ divergent and convergent thinking

مقولات استخراج شده گردید. به علاوه بر اساس نتایج ساختار و محتوای بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی/شخصیتی شامل یازده جلسه و به ترتیب شامل جلسه اول معرفی و آشنایی اعضای گروه با یکدیگر و درمانگر، مروری بر ساختار جلسات، آشنایی با قوانین کلی، ارائه اطلاعات در مورد خلاقیت، ارزیابی نگرش نوجوان و والد/والدین نسبت به مفهوم خلاقیت و مقایسه نگرشها، شناخت و چالش نگرشهای مثبت نسبت به خلاقیت. توضیح وظایف شرکت کنندگان. ارائه تکلیف خانگی. جلسه دوم شامل: بررسی تکلیف خانگی جلسه قبل، آشنایی با تیپ های شخصیت و ویژگی هریک، سنجش، بررسی چرخه تعاملات والدین و نوجوان، ارائه تکلیف خانگی. جلسه سوم شامل آشنایی با خلاقیت شناختی، آشنایی با مولفه های خلاقیت شناختی، آشنایی با محاسن برخورداری از خلاقیت شناختی، تعریف ویژگی های خلاقیت شناختی، شناسایی شخصیت خود، شناسایی نیازهای خود، شناسایی هیجانات و افکار خود، ارائه تکلیف خانگی. جلسه چهارم شامل آشنایی با خلاقیت شخصیتی، آشنایی با مولفه های خلاقیت شخصیتی، آشنایی با محاسن برخورداری از خلاقیت شخصیتی، تعریف ویژگی های خلاقیت شخصیتی، شناسایی شخصیت خود، شناسایی نیازهای خود، شناسایی هیجانات و افکار خود، ارائه تکلیف خانگی. جلسه پنجم شامل: بررسی تکلیف خانگی جلسه قبل، تمرین راهبردهای تفکر واگرا و تصویر سازی ذهنی. جلسه ششم شامل: بررسی تکلیف خانگی جلسه قبل، تمرین تفکر جانی و تفکر واگرا و تصویر سازی ذهنی و آموزش راهبرد معکوس سازی بررسی تکلیف خانگی جلسه قبل، تمرین راهبردهای تفکر واگرا و تصویر سازی ذهنی و راهبرد معکوس سازی. جلسه هفتم شامل: بررسی تکلیف خانگی جلسه قبل، تمرین تفکر واگرا و ترکیب. جلسه هشتم شامل: بررسی تکلیف خانگی جلسه قبل، تمرین تصویرسازی ذهنی، تمرین راهبردهای تفکر واگرا و راهبرد معکوس سازی و آموزش تفکر جانی و راهبرد ترکیب. جلسه نهم شامل: بررسی تکلیف خانگی جلسه قبل، تمرین راهبردهای تفکر جانی و تصویر سازی ذهنی و راهبرد ترکیب. جلسه دهم شامل: بررسی تکلیف خانگی جلسه قبل، تمرین راهبرد معکوس سازی، تفکر واگرا. جلسه یازدهم شامل: بررسی تکلیف خانگی جلسه قبل، تمرین راهبردهای تفکر جانی و تفکر واگرا جمع بندی آموزش های تفکر خلاق تشکر و قدردانی می باشد.

بر اساس نتایج و مطابق با نظر داوران تخصصی، بسته آموزشی تقویت خلاقیت شناختی / شخصیتی از نظر تطابق محتوایی، از نظر تناسب جلسات آموزشی، از نظر کفایت زمان اختصاص یافته، از نظر کفایت بسته آموزشی و از نظر ارزیابی کلی دارای اعتبار لازم است.

خلاقیت یکی از مهارت های ضروری قرن بیست و یکم است که ما را قادر می سازد تا مشکلات پیچیده را حل کنیم، ایده های جدید خلق کنیم و با شرایط متغیر سازگار شویم. با این حال، خلاقیت توانایی ذاتی نیست که ما با آن متولد شویم. بلکه مهارتی است که می توان آنها را آموخت، تمرین کرد و پرورش داد. در این بخش، توصیه ها و نکاتی را برای معلمان، دانش آموزان و والدین برای تقویت خلاقیت در آموزش متوسطه آمده است.

ایجاد یک محیط مساعد برای خلاقیت و نوآوری: این به معنای فراهم کردن فضای ایمن، حمایت کننده و محرک است که در آن دانش آموزان بتوانند خود را ابراز کنند، آزمایش کنند، همکاری کنند و ریسک کنند. به عنوان مثال، یک معلم می تواند پروژه ای را تعیین کند که در آن دانش آموزان باید یک نمونه اولیه از یک محصول پایدار را طراحی و بسازند که یک مشکل دنیای واقعی را حل می کند. معلم می تواند طیف وسیعی از مواد، ابزارها و مثال ها را ارائه دهد و به دانش آموزان اجازه دهد تا مسئله، راه حل و رویکرد خود را انتخاب کنند. معلم همچنین می تواند بحث ها، جلسات طوفان فکری و بازخورد همسالان را تسهیل کند و کار دانش آموزان را در یک نمایشگاه عمومی به نمایش بگذارد.

پرورش ذهنیت رشد برای خلاقیت و نوآوری: این به معنای کمک به دانش آموزان برای ایجاد نگرش مثبت و انعطاف پذیر نسبت به یادگیری، چالش ها و شکست ها است. ذهنیت رشد این باور است که توانایی ها و هوش فرد را می توان با تلاش، بازخورد و تمرین بهبود بخشید.

از ابزارها و تکنیک های مختلف برای افزایش خلاقیت و نوآوری استفاده کنید: قرار دادن دانش آموزان در معرض روش ها، چارچوب ها و استراتژی های مختلف که می تواند به آنها در تولید، سازمان دهی، ارزیابی و انتقال ایده هایشان کمک کند. معلمان می توانند این کار را با موارد زیر انجام دهند:

- معرفی و به کارگیری انواع تکنیک های تفکر خلاق مانند طوفان فکری، نقشه ذهنی، اسکمپر، شش کلاه تفکر و

- آموزش و استفاده از چارچوب های مختلف نوآوری مانند تفکر طراحی، استارتاپ ناب، چابک و غیره.
- ترکیب ابزارها و پلتفرم های دیجیتالی مختلف، مانند ابزارهای همکاری آنلاین، ابزارهای چند رسانه ای، ابزارهای کدنویسی و غیره.

- فراهم کردن فرصت هایی برای یادگیری و پروژه های فرا درسی، بین رشته ای و فرارشته ای.
- دعوت و مشارکت از کارشناسان، مربیان و همکاران خارجی از زمینه ها و بخش های مختلف.
- خلاقیت و نوآوری را ارزیابی و جشن بگیرید: این به معنای شناخت، پاداش دادن و نمایش دستاوردها و نتایج خلاقانه دانش آموزان است. معلمان می توانند این کار را با موارد زیر انجام دهند:
- استفاده از معیارها و شاخص هایی که کیفیت و تأثیر کار خلاقانه را منعکس می کند، مانند اصالت، مرتبط بودن، امکان سنجی و غیره.

- ارائه تقدیرنامه و تشویقی مانند گواهینامه، نشان، جوایز و غیره.
- به اشتراک گذاری و انتشار کار دانش آموزان، مانند رسانه های اجتماعی، وب سایت ها، وبلاگ ها، خبرنامه ها و غیره.

- ایجاد و شرکت در رویدادها و مسابقات مانند نمایشگاه ها، جشنواره ها، هکاتون ها و غیره.

سپاسگزاری

این پژوهش برگرفته از رساله دکتری دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج است. نویسندگان مقاله بر خود لازم می‌دانند از همکاری و مساعدت دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه اول منطقه ۵ شهر تهران و همه عزیزانی که در این پژوهش ما را یاری نموده‌اند سپاسگزاری نمایند.

منابع

فارسی

- ابراهیم، انسیه، ارجمندنیا، علی اکبر، غلامعلی لواسانی، مسعود، و افروز، غلامعلی. (۱۴۰۰). بررسی نیمرخ هوشی، شخصیتی و خلاقیت دانش‌آموزان تیزهوش تحصیلی. / *بتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۱۱(۱)، ۱-۲۲.
- آتشانی، علی، افضل‌خانی، مریم، رزقی شیرسوار، هادی، و احمدی، فخرالدین. (۱۴۰۳). ارائه مدل ارتقای خلاقیت دانش‌آموزان با تأکید بر رویکرد یادگیری معکوس. / *بتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۵۲(۱۳)، ۱۴۶-۱۷۵.
- پیرخائفی، علیرضا؛ حسینی، سید محمد حامد؛ محمدی، اکبر (۱۴۰۰). طراحی الگوی خلاقیت دانش‌آموزان بر مبنای احساس تعلق به مدرسه با نقش میانجی تاب‌آوری در مدارس پنج شهرک نظامی شهر تهران. *روانشناسی نظامی*، ۴۸، ۴۱-۵۷.
- حسن زاده، کریم، نراقی، عیسی و قیصری زاده، غفار. (۱۴۰۱). بررسی خلاقیت در دانش‌آموزان دوره ابتدایی. *پژوهشنامه اورمزد*، ۶۱، ۶۷-۵۷.
- رهنما، اکبر، و عبدالملکی، جمال. (۱۳۸۸). بررسی رابطه بین هوش هیجانی و خلاقیت با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان دانشگاه شاهد. *اندیشه‌های نوین تربیتی*، ۵(۲)، ۵۵-۷۸.
- شریفی، شافع، شیخ احمدی، سیدعرفان، و رستمی، شعیب. (۱۴۰۲). *تأثیر معلم در ایجاد خلاقیت و نقش خلاقیت در پیشرفت دانش‌آموزان*. همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی در ایران.

انگلیسی:

- Abraham, A. (2013). The promises and perils of the neuroscience of creativity. *Frontiers in human neuroscience*, 7, 246.
- Atashani, A., Afzalkhani, M., Rezghi-Shirsavar, H., and Ahmadi, F. (2024). Presenting a model for promoting students' creativity with an emphasis on the flipped learning approach. *Innovation and Creativity in the Humanities*, 52(13), 146-175.
- Baas, M., De Dreu, C. K., & Nijstad, B. A. (2008). A meta-analysis of 25 years of mood-creativity research: Hedonic tone, activation, or regulatory focus?. *Psychological bulletin*, 134(6), 779.
- Bittner, J. V., Bruena, M., & Rietzschel, E. F. (2016). Cooperation goals, regulatory

- focus, and their combined effects on creativity. *Thinking Skills and Creativity*, 19, 260-268.
- Brandon, L. E., Reis, S. M., Renzulli, J. S., & Beghetto, R. A. (2024). Examining Teachers' Perspectives of School-Based Opportunities and Support for Student Creativity with the ICI Index. *Creativity Research Journal*, 36(2), 245-262.
- Ebrahim, A., Arjomandnia, A.A., Gholamali Lavasani, M., and Afrooz, Gh. (2021). A study of the intelligence, personality, and creativity profiles of gifted students. *Innovation and Creativity in Humanities*, 11(1), 1-22. (in Persian)
- Fink, A., Weber, B., Koschutnig, K., Benedek, M., Reishofer, G., Ebner, F., ... & Weiss, E. M. (2014). Creativity and schizotypy from the neuroscience perspective. *Cognitive, Affective, & Behavioral Neuroscience*, 14, 378-387.
- Forthmann, B., Holling, H., Zandi, N., Gerwig, A., Çelik, P., Storme, M., & Lubart, T. (2017). Missing creativity: The effect of cognitive workload on rater (dis-)agreement in subjective divergent-thinking scores. *Thinking Skills and Creativity*, 23, 129-139.
- Glăveanu, V (2018). Educating which creativity? *Thinking Skills and Creativity*. 27, 25-32.
- Hämäläinen, T., Lappalainen, P., Puolakanaho, A., Lappalainen, R., & Kiuru, N. (2023). A guided online ACT intervention may increase psychological well-being and support school engagement in adolescents. *Journal of Contextual Behavioral Science*, 27, 152-159. <https://doi.org/10.1016/j.jcbs.2023.02.002>
- Hassanzadeh, K., Naraghi, E., and Qeysari Zadeh, Gh. (2022). A study of creativity in elementary school students. *Ormazd Research Journal*, 61, 57-67. (in Persian)
- Israel-Fishelson, R., & HersHKovitz, A. (2024). Cultivating creativity improves middle school students' computational thinking skills. *Interactive Learning Environments*, 32(2), 431-446.
- Jorayev, A. (2024). Development Of Creative Activity Of Elementary School Students As A Pedagogical Problem. *World Bulletin Of Social Sciences*, 34, 95-97.
- Junça-Silva, A., Duarte, H., & Santos, S. C. (2024). Personal initiative, risk-taking, creativity and opportunity discovery among students. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, 18(1), 49-71.
- Jung, R. E., Segall, J. M., Jeremy Bockholt, H., Flores, R. A., Smith, S. M., Chavez, R. S., & Haier, R. J. (2010). Neuroanatomy of creativity. *Human brain mapping*, 31(3), 398-409.
- Kaufmann, G. (2003). Expanding the mood-creativity equation. *Creativity Research Journal*, 15(2-3), 131-135.
- Mukhlibaev, M. (2024). Retrospective Analysis of the Concepts of " Giftedness" and " Technical Creativity". *Science Promotion*, 9(1), 67-74.
- Perlovsky, L. I., & Levine, D. S. (2012). The drive for creativity and the escape from creativity: neurocognitive mechanisms. *Cognitive Computation*, 4, 292-305.
- Pirkhaefi, A.R., Hosseini, S.M.H., Mohammadi, A. (2021). Designing a model of students' creativity based on a sense of belonging to the school with the mediating role of resilience in schools in five towns of Nezamishahr, Tehran. *Military psychology*, 48, 41-57. (in Persian)
- Rahnama, A., and Abdulmaleki, J. (2009). Investigating the relationship between emotional intelligence and creativity with academic achievement in Shahed University students. *New Educational Thoughts*, 5(2)55-78.(in Persian).
- Santrock, J.W. (2004) *Educational Psychology*. 2nd Edition, McGraw-Hill, New York.
- Sawyer, R. K., & Henriksen, D. (2024). *Explaining creativity: The science of human innovation*. Oxford university press.

- Sharifi, Sh., Sheikh Ahmadi, S.I., and Rostami, Sh. (2023). *The effect of teachers on creating creativity and the role of creativity in students' progress*. National Conference on Management and Humanities Research in Iran. (in Persian)
- Song, H., Chen, S., & Mustafa, M. (2025). Creativity, Practical Ability, Self-Identity: Public Art Practice with Primary School Students in China. *International Journal of Art & Design Education*, 44(1), 132-148.
- Wang, Y. (2119). On cognitive foundations of creativity and the cognitive process of creation. *International Journal of Cognitive Informatics and Natural Intelligence*, 3(4), 1-11
- Wechsler, S. M., Saiz, C., Rivas, S. F., Vendramini, C. M. M., Almeida, L. S., Mundim, M. C., & Franco, A. (2018). Creative and critical thinking: Independent or overlapping components?. *Thinking skills and creativity*, 27, 114-122.
- Xu, J. (2024). Enhancing Student Creativity in Chinese Universities: The Role of Teachers' Spiritual Leadership and the Mediating Effects of Positive Psychological Capital and Sense of Self-Esteem. *Thinking Skills and Creativity*, 101567.
- Zhang, H., Sun, C., Liu, X., Gong, S., Yu, Q., & Zhou, Z. (2020). Boys benefit more from teacher support: Effects of perceived teacher support on primary students' creative thinking. *Thinking skills and creativity*, 37, 100680.
- Zhu, F., Zhang, Q., & Qiu, J. (2013). Relating inter-individual differences in verbal creative thinking to cerebral structures: an optimal voxel-based morphometry study. *PloS one*, 8(11), e79272.

Development of an Educational Package to strengthen Cognitive/Personal Creativity

Rahil Haqhjoo¹, Yahya Yarahamdi², Ata Shakarian³

Abstract

The purpose of the current research is to compile and validate the educational package to strengthen cognitive/characteristic creativity. This study was a sequential exploratory mixed research. In the qualitative part of the theme analysis based on the method of Brown and Clark (2007) and in the quantitative part of the combined research method (mixed qualitative and quantitative) and to check the expert and content validity of the training package, the expert agreement of the experts was used using Cohen's Kappa coefficient. became. The statistical sample in the qualitative section includes 41 sources in the field of creativity that were selected purposefully. The population of the quantitative section also included all female students of the first secondary school in the 5th district of Tehran in the academic year of 1402-1403. 5 experts were used in a targeted manner to check the validity of the content of the compiled package. Data collection was done by semi-structured interview method. Data analysis was done by thematic analysis method. Based on the results in the compilation of the training package for strengthening cognitive/characteristic creativity, four general basic themes including the nature of creativity (cognitive flexibility, originality, usefulness and fluidity); characteristics of creative people (openness, innovativeness, changeability, interactiveness, risk-taking, thinking, activeness and high motivation); Cognitive creativity (readiness, latentness, insight and revision) and personality creativity (extroversion, openness to experience, agreeableness and conscientiousness) were identified.

Keywords: cognitive/personal creativity, creative thinking training

¹ PhD Student in Counseling, Sa. C., Islamic Azad University, Sanandaj, Iran. rahi.haghjoo@iau.ir

² Assistant Professor, Department of Psychology, Sa. C., Islamic Azad University, Sanandaj, Iran. (Corresponding Author) yahyayarahmadi@iau.ac.ir

³ Assistant Professor, Department of Psychology, Sa. C., Islamic Azad University, Sanandaj, Iran. ashaker558@iau.ac.ir